ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора

ГРИНЬКО Світлани Дмитрівни,

на дисертацію Полуніної Ольги Олександрівни на тему:

«ДОГОВІР РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

В економічній системі, що формується в Україні на ринкових засадах, вирішального значення набувають якісно нові для вітчизняної економіки товарно-грошові відносини. Відповідно виникає необхідність створення адекватних правових умов їх розвитку та механізму правового регулювання цих відносин в процесі товарно-грошового обміну.

В системі правового регулювання товарно-грошового обміну особливе місце займає договір купівлі-продажу та його різновид договір роздрібної купівлі-продажу, як універсальна і доцільна правова форма опосередкування товарно-грошових відносин. За своєю юридичною природою цей договір є складною і гнучкою правовою формою, в яку можуть перетворюватися різні за своїм характером майнові правовідносини.

Доцільність розгляду проблем договору роздрібної купівлі-продажу зумовлюється й тим, що сама концепція договору купівлі-продажу та модель договору роздрібної купівлі-продажу протягом останнього десятиліття зазнали істотних змін, що вимагає перегляду уявлень щодо поняття, правової природи, підстави та умов виникнення, суб'єктного складу тощо договору роздрібної купівлі-продажу.

Намагання учасників цивільних правовідносин задовольнити свої майнові потреби шляхом укладення договору роздрібної купівлі-продажу часто супроводжуються порушенням закону та умов договору. У зв'язку з

цим особливого значення набуває вирішення питань про застосування до правопорушника заходів цивільно-правової відповідальності, за допомогою яких можливе відновлення порушеного майнового становища потерпілої сторони.

Водночас, незважаючи на прийняття Цивільного кодексу України, цивільне законодавство все ж таки потребує подальшого вдосконалення, а деякі його концептуальні положення – додаткового переосмислення з метою забезпечення захисту прав та інтересів учасників договірних правовідносин.

За останні роки в науковій юридичній літературі України теоретичні питання договору купівлі-продажу були предметом докторського дослідження О. С. Яворської, кандидатських досліджень щодо захисту прав споживачів – О. Ю. Черняк, цивільно-правової відповідальності за договором купівлі-продажу – С. В. Заверухи. Однак комплексного, цілісного дослідження договору роздрібної купівлі-продажу здійснено не було. Таким чином, відсутність науково-теоретичних розробок із зазначеної проблематики та узагальнень практики зумовили актуальність теми і необхідність даного дисертаційного дослідження.

Вищезазначене свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Полуніної Ольги Олександрівни «Договір роздрібної купівлі-продажу за цивільним законодавством України».

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Високий рівень обґрунтованості, достовірності наукових положень, висновків та пропозицій, сформульованих у даному дисертаційному дослідженні, забезпечений використанням широкого методологічного інструментарію та значним обсягом джерельної бази. Так, автором опрацьовані та проаналізовані праці не лише вітчизняних, але й зарубіжних науковців, у яких відображені різні аспекти проблематики теми, а також значний обсяг національного та зарубіжного законодавства по темі дисертації (всього 249 джерела). Використання такої кількості джерел,

значний відсоток серед яких займають спеціальні джерела вітчизняних та зарубіжних авторів, дозволило достатньо ґрунтовно та комплексно розкрити тему роботи і свідчить про належний підхід О. О. Полуніної до підготовки дисертаційного дослідження.

Маючи на меті побудову повного комплексного дослідження загальних питань дисертантом в якості предмету дослідження обрано договір роздрібної купівлі-продажу за цивільним законодавством України.

Структура і зміст дисертації Полуніної Ольги Олександрівни на тему «Договір роздрібної купівлі-продажу за цивільним законодавством України» відповідають її назві та вимогам, встановленим для такого виду робіт і профілю спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Наукова робота написана доступною науково місткою мовою і грамотно, належним чином оформлена.

Структура роботи повністю відповідає меті та завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути комплекс питань, що стосуються визначення особливостей договору роздрібної купівлі-продажу.

Основні положення, висновки і пропозиції (рекомендації), сформульовані у дисертації, ідентично та досить повно викладені в авторефераті. Вони, переважно, знайшли свій виклад у публікаціях з теми дисертації і також відображають актуальність обраної теми дослідження, належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації.

Практичне значення отриманих результатів роботи визначається тим, що вони можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження правової природи договору роздрібної купівлі-продажу, детального вивчення особливостей його виконання; правотворчій сфері – для удосконалення цивільного законодавства України в аспекті правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу, приведення його у відповідність до норм права Європейського Союзу; правозастосовній сфері – при вирішенні цивільних справ за позовом про захист прав

споживачів; навчальному процесі – при викладанні нормативного курсу «Цивільне право України», спеціального курсу «Зобов'язальне право», підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій із зазначених дисциплін.

Висновки дисертації зроблено із застосуванням як загальнонаукових, так і спеціальних методів пізнання правових явищ. Зокрема, аналіз норм чинного законодавства здійснювався за допомогою формально-логічного методу (аналогія, аналіз та синтез, індукція та дедукція, узагальнення). Діалектичний метод дозволив проаналізувати сутність договору купівлі-продажу, договору роздрібної купівлі-продажу. Системно-структурний метод використовувався при побудові системи видів договору купівлі-продажу та договору роздрібної купівлі-продажу, характеристиці специфічних ознак цього виду договору. Серед спеціально-наукових засобів пізнання було застосовано: а) формально-юридичний метод – при аналізі правового регулювання укладання, виконання та припинення договору роздрібної купівлі-продажу; б) порівняльно-правовий метод – при дослідженні європейського досвіду правової регламентації роздрібної торгівлі та захисту прав споживачів; в) метод моделювання – під час розробки пропозицій для вдосконалення чинного цивільного законодавства, зокрема, щодо наслідків порушення договору роздрібної купівлі-продажу. За допомогою історичного методу було проаналізовано формування, розвиток, а також законодавче закріплення договору роздрібної купівлі-продажу в хронологічній послідовності, починаючи з римського права, права державних утворень, до складу яких належали українські території, та права сучасної України для виявлення зв'язку існуючих правових категорій з раніше чинними.

Комплексне використання різноманітних методів наукового дослідження дозволило автору виконати головні задачі: висвітлити історію розвитку та правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу в країнах романо-германської правової сім'ї та в Україні; охарактеризувати договір купівлі-продажу як родове поняття щодо договору роздрібної купівлі-

продажу; визначити поняття договору роздрібної купівлі-продажу та виокремити його характерні ознаки, що зумовлюють специфіку цього виду договору купівлі-продажу; здійснити класифікацію видів договору роздрібної купівлі-продажу відповідно до чинного законодавства України та світової практики; встановити особливості виконання договору роздрібної купівлі-продажу; виокремити підстави припинення договору роздрібної купівлі-продажу та надати їх загальну характеристику; охарактеризувати найпоширеніші наслідки порушення договору роздрібної купівлі-продажу; сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу на підставі порівняння чинного законодавства України з нормами права ЄС.

Аналізуючи основний зміст дисертації, можна з впевненістю стверджувати, що у роботі на основі обраних дисертантом методів дослідження було ґрунтовно розкрито суб'єктний склад зобов'язальних правовідносин із договору роздрібної купівлі-продажу.

Особливий інтерес викликають положення роботи щодо розмежування понять «предмет договору» та «предмет зобов'язання». При цьому дисертантом охарактеризовано змісту предмету договору роздрібної купівлі-продажу.

Обґрунтованим є висновок автора, що виконання договору роздрібної купівлі-продажу доцільно регламентувати одним нормативно-правовим актом, скасувавши дію окремих правил роздрібної торгівлі, які є застарілими та обтяжливими для підприємницької діяльності. При цьому запропоновано прийняти єдиний зведений нормативний документ – Правила продажу окремих видів товару, що затверджуються постановою Кабінету Міністрів України, виокремивши в ньому розділи «Продовольчі товари» і «Непродовольчі товари» та спеціальні підрозділи, що містили б норми про врегулювання роздрібної торгівлі товарами, які мають стратегічне значення для задоволення життєвих потреб населення (с. 8, 57 дис.).

Заслуговує на увагу також обґрунтування віднесення до істотних умов договору роздрібної купівлі-продажу умову про ціну, оскільки законодавець у ЦК України вказує лише на предмет як істотну умову цього договору (с. 62 дис.).

Правильною вважаю пропозицію автора щодо «необхідності регламентації договору роздрібної купівлі-продажу з використанням автоматів та запропоновано викласти статтю 703 ЦК України в новій редакції, яка передбачала б солідарну відповідальність орендодавця, який надав місце для встановлення автоматів, за неотримання покупцем товару шляхом повернення плати за товар з наступною можливістю звернення з регресним позовом до продавця (володільця автоматів)» (с. 79 дис.). Така норма стане гарантією захисту прав споживачів, які доволі часто при укладенні таких договорів не можуть чекати появи продавця та стають потерпілими внаслідок несправної роботи автомата.

Безперечний науковий інтерес викликає характеристика відшкодування збитків за порушення договору роздрібної купівлі-продажу. При цьому дисертант правильно стверджує, що потерпіла сторона має право також вимагати відшкодування шкоди, поряд із відшкодуванням збитків (ст. 161-166 дис.).

В цілому дисертація ґрунтується на чинному на момент проведення дослідження цивільному законодавстві України. Окремо слід відмітити проведену дисертантом значну за обсягом роботу із дослідження вчень договору роздрібної купівлі-продажу, які проводились науковцями різних країн у різні часи, а також з різних галузей права, що робить застосовані дисертантом методи порівняльного правознавства особливо нагальними та корисними.

Висновки та пропозиції дисертанта, в цілому, підтверджуються фактичним застосуванням правових норм на практиці, критичним аналізом чинного українського цивільного законодавства, висловлених у юридичній літературі вченими суджень з тих чи інших аспектів досліджуваної тематики.

Це дає підстави стверджувати про належний рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхню цілковиту достовірність.

З цього слід зробити висновок, що представлене до захисту дослідження характеризується необхідними для цього виду робіт ознаками наукової новизни та практичної значущості. Наукова новизна дослідження проявляється у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням договору роздрібної купівлі-продажу. За результатами проведеної наукової розвідки запропоновано низку нових і практично-прикладних положень, а також пропозицій щодо удосконалення цивільного законодавства.

Виходячи зі змісту дисертації та автореферату, можна констатувати, що поставлена до виконання мета дослідження успішно досягнута.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Позитивно оцінюючи актуальність проведеного дисертантом дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність, високий теоретичний рівень і практичну значущість його результатів, слід висловити певні зауваження щодо окремих положень роботи, які носять дискусійний або спірний характер.

Окремі питання предмету дослідження, на погляд офіційного опонента, не знайшли свого належного висвітлення у дисертації, інші потребують певних уточнень та додаткової аргументації автора, або носять швидше спірний полемічний характер.

Серед них слід зазначити такі.

1. Перший розділ дисертації присвячено характеристиці генези правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу. На нашу думку, слід було більше уваги приділити аналізу нормативних актів, які діяли на території українських земель, зокрема Правам, за якими судиться малоросійський народ 1793 р., Зібранню малоросійських прав 1807 р., Загальному цивільному уложенню Австрійської імперії 1811 р., оскільки

автор обмежується лише Литовськими статутами і Цивільним кодексом Східної Галичини.

2. Дисертант не обґрунтовує свою позицію щодо віднесення договору роздрібної купівлі-продажу до консенсуальних договорів (с. 65 дис.). Це має важливе значення, оскільки вже на с. 38 вказує на подвійний характер договору купівлі-продажу – консенсуальний і реальний.

3. Слід було більше уваги приділити характеристиці захисту прав споживачів, які уклали електронні договори роздрібної купівлі-продажу, оскільки автор обмежується лише аналізом порядку укладення та виконання цього договору.

4. Необхідно було охарактеризувати способи забезпечення виконання договору роздрібної купівлі-продажу, окремі з яких широко застосовуються при його укладенні. При цьому головну увагу слід було приділити завдатку, що має подвійне значення у таких договірних правовідносинах: спосіб забезпечення та захід цивільно-правової відповідальності.

5. Необхідно було чітко виокремити особливості заходів цивільно-правової відповідальності за порушення договору роздрібної купівлі-продажу. При цьому увагу слід було приділити характеристиці завдатку та сплаті процентів річних, а не лише відшкодуванню збитків та неустойки. Слід зазначити, що автор не визначилася із термінологією: «форма» чи «міра» відповідальності, а може більш доцільно було б застосовувати термін «захід».

6. Автором зроблено висновок про необхідність «розробки чітких методичних вказівок щодо відшкодування моральної шкоди при порушенні договору роздрібної купівлі-продажу, оскільки наразі суди загальної юрисдикції вказують у судових рішеннях явно занижений розмір компенсації за завдання моральної шкоди» (с. 200 дис.). Вважаємо, що слід було запропонувати авторську таку методику, а не залишати таке важливе питання для вирішення іншим.

Втім, в цілому наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку реалізованої дисертантом наукової роботи, її науковості та практичної значущості отриманих результатів. Окремі з цих тверджень можуть стати предметом дискусії під час захисту дисертації на засіданні спеціалізованої вченої ради або слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок здобувача.

За темою дисертаційного дослідження дисертантом опубліковано 11 наукових публікаціях, з яких 5 – опубліковано у виданнях, що включені до переліку фахових наукових видань, які із достатньою повнотою відображають основні результати проведених здобувачем досліджень. Серед зазначених публікацій відсутні тотожні чи близькі за змістом.

Мова дисертації є науково місткою, зрозумілою, відповідає вимогам сучасної української літературної мови.

Дисертація не містить невиправданих повторів, дублювань; виклад матеріалу є послідовним та логічним.

Зміст автореферату повною мірою відповідає тексту рукопису дисертації, достатньо повно у реферативному вигляді відтворює її зміст.

Виходячи з наведеного, формується обґрунтований висновок, що представлена дисертація є завершеною самостійною науковою працею, в якій отримані та послідовно описані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують поставлену наукову задачу, яка має істотне значення для науки цивільного права, – розкрити сутність, значення та специфіку договору роздрібної купівлі-продажу, класифікація його різновидів, а також формулювання пропозицій щодо подальшого удосконалення його правового регулювання, зокрема, шляхом наближення до європейської концепції захисту прав споживачів.

Зроблені висновки дозволяють зробити висновок та констатувати, що дисертація на тему: «Договір роздрібної купівлі-продажу за цивільним законодавством України», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний

процес; сімейне право; міжнародне приватне право, відповідає вимогам, встановленим Положенням про порядок присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Полуніна Ольга Олександрівна заслуговує на присудження їй спеціалізованою вченою радою наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Офіційний опонент —
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права Гринько С. Д.

Підпис С. Д. Гринько
ЗАСВІДЧУЮ:
Вчений секретар університету
С. Лозінська

Хмельницький університет управління та права
КОД 14163438
УКРАЇНА